

ARXITEKTURAVIY LOYIHALASHNING ME'TODIK TA'MINOTI.

Otabekov U.G'

Orcid.0009-0006-7423-6798

Karimov A.A

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17806987>

Fan va texnologiyalar universiteti

Arxitektura loyihalashining metodik ta'minoti, uning muhim asoslarini tashkil etadi. Bu jarayonning asosiy maqsadi — arxitektura loyihalarini ilmiy va amaliy jihatdan samarali, muvofiq va optimallashtirilgan shaklda amalga oshirishdir. Shu bilan birga, metodik ta'minot loyiha bosqichlarining tartib asosida tashkil etilishi va har bir bosqich uchun talab qilinadigan uslub va texnologiyalarni belgilashni ta'minlaydi. Loyihalashda metodologik yondashuvlar muhim rol o'ynaydi, ular loyihaning aniq talablarga mos kelishi, muhit bilan integratsiya va iqtisodiy jihatdan samaradorligini oshirishga yordam beradi. Ayniqsa, ilmiy-tadqiqotlar va amaliy usullarning uyg'unligi loyihalash jarayonining asosiy ustunlaridan hisoblanadi. Bu orqali, loyiha uchun eng maqbul variantlarni topish, xarajatlarni qisqartirish, sifatni oshirish va uzoq muddatli barqarorlikni ta'minlash imkoniyatlari rivojlantiriladi.

Shuningdek, metodik ta'minot arxitektura sohasida ma'lumotlarni boshqarish, tahlil qilish va baholash jarayonlarini ham o'z ichiga oladi. Bu esa, loyiha uchun zarur bo'lgan ilmiy va texnik ma'lumotlar bazasini yaratishga asos bo'ladi. Yaqin kelajakda texnologik innovatsiyalar, ekologik mezonlar va barqaror rivojlanish talablari ham metodik ta'minotning doimiy rivojlanishi uchun muhim yo'nalishlarni tashkil etmoqda. Natijada, arxitektura loyihalashtirishining metodik ta'minoti nafaqat psixologik, iqtisodiy va ekologik mezonlarga mos bo'lib, balki uning innovatsion va ilmiy asoslarini ham qamrab oladi. Bu esa, loyihalash jarayonining sistematik va nazoratda bo'lishini ta'minlaydi hamda sohada kelajakdagi rivojlanish uchun yetakchi muhit yaratadi.

Me'todik nazariyalar va kontseptual asoslar arxitektura loyihalashtirish jarayonining ilmiy va amaliy tamoyillarini belgilashda muhim rol o'ynaydi. Bu nazariyalar, avvalo, muayyan muhit va ehtiyojlarga mos holda, loyiha yaratishda sistemali va metodik yondashuvni ta'minlashga qaratilgan. Ular arxitekturani qurilish obyektining funksional, estetik va texnik tarkibiy qismlariga muvofiq tarzda rivojlantirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Kontseptual asoslarning asosiy maqsadi, loyiha gnoseologik va kontseptual bazasini

shakllantirish orqali, keyinchalik amalga oshiriladigan ishlarning muvofiqligini ta'minlashdir.

Loyiha konseptlarini shakllantirishda ilmiy metodologiyalar, avvalo, muhandislik, dizayn va texnologik yondashuvlarning fundamentlarini tashkil etadi. Bu metodlar yordamida muayyan obyektning funktsional talablariga javob beruvchi strukturalar, material va texnologiyalari belgilanishi mumkin. Shuningdek, ushbu nazariyalar kontekst yoki geomorfologik shart-sharoitlarga mos keladigan loyihani ishlab chiqishda qo'llaniladi. O'zaro bog'langan konseptual modellarning avtonomligi va shaxsiyligi esa loyihaning innovatsion va ilg'or bo'lishini ta'minlaydi, shuningdek, tushunishning umumiy tartibini hosil qiladi.

Metodologik asoslar, shuningdek, arxitektura jarayonining bosqichma-bosqich rivojlanishini tanqidiy tahlil qilish va nazorat qilish uchun zarur metodlarni o'z ichiga oladi. Bu, o'z navbatida, loyiha maqsadlarining aniqligi, ehtiyojlar va resurslarning muvofiqlashtirilishi, hamda konseptual va texnik qarorlarning sinovdan o'tishini ta'minlaydi. Natijada, loyiha uchun eng samarali va iloji boricha barqaror yechimlar ishlab chiqiladi. Umuman olganda, metodik nazariyalar va konseptual asoslar loyiha jarayonidagi nazorat va boshqaruvni kuchaytirib, arxitektura loyihalarining muvaffaqiyatli amalga oshirilishini ta'minlaydi.

Amaliy qo'llanmalar va vaziyatli tadqiqotlar" bo'limida ishlab chiqilgan metodik yondashuvlar va amaliy tajribalar arxitektura loyihalarining samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Ushbu bo'limda, birinchi navbatda, loyihalash jarayonida muhim ahamiyatga ega ma'lumotlar manbalari va ularni to'g'ri tanlash usullari muhokama qilinadi. Ma'lumotlarning sifatini va ishonchliligini ta'minlash uchun ularning to'plamini ishlab chiqish va standartlarga muvofiq foydalanish tartibi tavsiflanadi.

Shuningdek, misoliy loyihalar bo'yicha metodik qo'llanma ishlab chiqildi. Bu qo'llanmada, konkret vaziyatlarda qanday metodlardan foydalanish va qanday texnikalar yordamida eng optimal yechimlarni topish mumkinligi aniq misollar bilan ko'rsatiladi. Loyihalarda yuzaga keladigan xatoliklarni aniqlash va ularni tuzatish tartibi ham taqdim etiladi. Bu jarayon loyihaning barqaror va samarali bo'lishini ta'minlash uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Bundan tashqari, vaziyatli tadqiqotlar va ilg'or amaliyotlar natijasida ishlab chiqilgan metodlar arxitektura jarayonining turli bosqichlarida keng qo'llanilmoqda. Eksperimentlar va modellashlar yordamida loyiha variantlarining tahminiy natijalari baholanadi va umuman jarayonni yanada optimal qilish uchun tavsiyalar ishlab chiqiladi. Umuman olganda, ushbu bo'limda keltirilgan amaliy qo'llanmalar va vaziyatli tadqiqotlar arxitektura loyihalarini yanada ilmiy asoslangan, aniq va izchil qilishdek imkoniyatlar kengaytiradi.

arxitektura loyihalashining me'udoqiy ta'minoti muhim va asosiy omil hisoblanadi. Bu jarayonning samaradorligi va sifat darajasi, avvalo, ilg'or metodikalar va nazariy asoslarning to'g'ri tanlanishi, hamda ulardan to'g'ri qo'llanilishi bilan bog'liq. Loyihalash bosqichlarining aniq va tizimli tashkil etilishi, vazifa o'rganishdan boshlab, talablar tahlili va kontekstni aniqlashga katta ahamiyat beradi. Shu bilan birga, algoritmik yondashuvlar va varianteysiya metodlari muammoning murakkabligini hal qilishda keng qo'llanilib, optimal va innovatsion yechimlarni topishga imkon yaratadi. Ma'lumotlar boshqaruvi va ilmiy asoslarga tayanib, statistikalar va modellash amaliyotlarini qo'llash, loyihaning ishlab chiqilish jarayonini asosiy nazorat va baholash mezonlariga asoslangan holda olib borishga yordam beradi.

Bundan tashqari, amaliy qo'llanmalar va vaziyatli tadqiqotlar orqali real muammolarga yechim topish, ma'lumotlar manbalarini aniqlash, hamda xatoliklarni tezkor va samarali korrigatsiya qilish imkonini beradi. Melioratsiya va barqarorlik masalalariga katta e'tibor qaratilgan bo'lib, ekologik va energetik mezonlar loyihalarning uzoq muddatli barqarorligini ta'minlaydi. Innovatsion texnologiyalar va dizayn integratsiyasi orqali modern va funksional inshootlar yaratiladi.

Ta'lim va ilmiy faoliyat uchun metodologik tavsiyalar ham muhim o'rin tutadi. Talabalar uchun tayyorlov materiallari va tadqiqot yo'nalishlari loyihalash sohasida yuqori malakali mutaxassislar tayyorlashga yordam beradi. Natijada, arxitektura loyihalashining me'udoqiy ta'minoti sifatli va innovatsion yechimlar bilan to'ldiriladi, bu esa ilg'or arxitektura amaliyotining rivojlanishiga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Askarov A.A. Arxitektura loyihalash asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
2. Qodirov R.Q. Arxitektura nazariyasi va metodologiyasi. – Toshkent: Fan, 2020.
3. Lawson B. How Designers Think: The Design Process Demystified. – London: Routledge, 2006.
4. O'zbekiston Respublikasi Qurilish me'yorlari va qoidalari (QMQ). – Toshkent, 2022.
5. Ashrafyan K.A. Arxitektura loyihalash metodikasi. – Toshkent: TAQI nashriyoti, 2019.
- 6.